

Голові разової спеціалізованої вченої ради для присудження ступеня доктора філософії Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

доктору філософських наук, професору, директору Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ларисі КОМАСІ

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора політичних наук, професора

завідувача кафедри політичних технологій

Київського національного економічного університету імені Вадима

Гетьмана

на дисертаційну роботу

АРАХАМІЇ ДАВИДА ГЕОРГІЙОВИЧА

«Особливості діяльності депутатської фракції на правах коаліції у

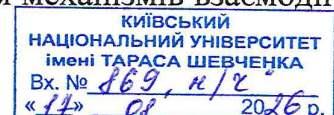
Верховній Раді України», представлену до публічного захисту

на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 28 - «Публічне управління та адміністрування»

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність обраної теми дослідження. Дисертаційна робота Арахамії Давида Георгійовича присвячена актуальній та суспільно значущій проблемі розвитку інституційних механізмів функціонування депутатської фракції на правах коаліції у Верховній Раді України в умовах парламентсько-президентської форми правління та правового режиму воєнного стану. Тематика дослідження є своєчасною з огляду на сучасні трансформаційні процеси в системі публічного управління, необхідність зміцнення інституційної спроможності парламенту, удосконалення механізмів взаємодії

між законодавчою та виконавчою владою, а також забезпечення ефективності парламентської діяльності в умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення держави.

Автор обґрунтовує необхідність комплексного аналізу діяльності депутатської фракції на правах коаліції як особливого інституту парламентаризму, що набув нового змісту в умовах функціонування парламентської монобільшості. Запропонований підхід дозволяє розглядати діяльність парламентської більшості не лише як політико-правове явище, а й як складову сучасної системи публічного управління.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, темами. Дисертаційна робота інтегрована у наукову діяльність кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Дослідження виконане в межах наукової теми «Участь інститутів представницької влади у повоєнній відбудові України» (ДР № 0123U102277), у процесі виконання якої досліджено особливості діяльності депутатської фракції на правах коаліції у Верховній Раді України в умовах правового режиму воєнного стану.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна дисертації полягає у формуванні цілісної концепції інституційних механізмів діяльності депутатської фракції на правах коаліції, розробленні організаційно-правових, інформаційно-аналітичних та управлінських підходів до підвищення ефективності її функціонування. До найбільш вагомих результатів слід віднести визначення політико-правового, організаційного та інформаційно-аналітичного механізмів діяльності депутатської фракції на правах коаліції; удосконалення підходів до розвитку її інституційної спроможності; обґрунтування пропозицій щодо створення малої фракції, експертної ради та спеціалізованого підрозділу секретаріату; розроблення матриці стійкості депутатської фракції в умовах воєнного стану.

Важливим здобутком дисертації є проведений компаративний аналіз європейських моделей взаємодії парламентської більшості та опозиції, що дозволив автору сформулювати практичні рекомендації щодо вдосконалення парламентської діяльності в Україні. Значну увагу приділено також розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності парламентських фракцій, цифровізації парламентських процедур, посиленню парламентського контролю та розвитку міжфракційної взаємодії.

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять праці вчених у галузі теорій державного управління, публічного управління та адміністрування, політології, права; нормативною основою є Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти; інформаційну й емпіричну основу становлять узагальнення практики діяльності Верховної Ради України за часів незалежності та парламентської фракції політичної партії «Слуга народу», яка представляє монобільшість у парламенті, а також власний довід роботи автора на посаді керівника фракції на правах коаліції у Верховній Раді України IX скликання.

Структура дисертації є логічною, внутрішньо узгодженою та повністю відповідає поставленій меті щодо науково-теоретичного обґрунтування інституційних механізмів формування депутатської фракції на правах коаліції у Верховній Раді України й особливостей її організаційно-правових засад діяльності в умовах парламентсько-президентської форми державного правління та надзвичайних умовах правового режиму воєнного стану та визначеним завданням дослідження, що включили розгляд таких питань, як: визначення наукових підходів до понятійно-категоріального апарату дослідження проблем депутатської фракції в публічному управлінні; висвітлення генези та концептів вітчизняного історичного досвіду діяльності депутатських фракцій на правах коаліції в законодавчих органах; характеристика закордонного досвіду моделей взаємодії депутатської більшості з парламентською опозицією; обґрунтування та розроблення інституційних механізмів формування депутатської фракції на правах коаліції

у Верховній Раді України й особливостей її діяльності; окреслення напрямів вдосконалення діяльності депутатської фракції на правах коаліції у Верховній Раді України в умовах правового режиму воєнного стану та післявоєнного відновлення держави; надання практичних рекомендацій з удосконалення діяльності депутатської фракції на правах коаліції у Верховній Раді України та законодавчих пропозицій.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Послідовність викладення матеріалу забезпечує поступове розкриття предмета дослідження — від теоретико-методологічних засад до практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності депутатської фракції на правах коаліції у Верховній Раді України.

Позитивної оцінки заслуговує методологічна база дослідження. Автором використано комплекс сучасних загальнонаукових та спеціальних методів, серед яких історико-генетичний, історико-правовий, компаративний, нормативно-проектний, структурно-функціональний та інші методи, що забезпечили належний рівень обґрунтованості отриманих результатів.

Використання загальнонаукових методів дослідження сприяло формулюванню понятійно-категоріального апарату, виокремленню ключових структурних елементів дослідження, узагальненню емпіричних закономірностей у логічно впорядковану систему аргументів.

Використання специфічних методів дослідження сприяло: реконструкції етапів становлення вітчизняного інституту парламентаризму та практик формування депутатських фракцій і коаліційних форм організацій парламентської більшості (історико-генетичний метод аналізу); виокремленню і структуруванню положень нормативно-правових актів щодо організації діяльності Верховної ради України, депутатських фракцій та їх коаліції (історико-правовий метод аналізу); порівнянню вітчизняної практики з моделями парламентської взаємодії в провідних європейських країнах (компаративний аналіз); розробленню практичних рекомендацій та законодавчих пропозицій (нормативно-проектний метод дослідження).

Використаний автором дисертації дослідницький інструментарій дав змогу забезпечити доказовість наукових положень і сформулювати рекомендації, що мають як значну теоретичну, так і прикладну цінність, а також можуть бути використані для подальшого вдосконалення механізмів публічного управління у сфері парламентської діяльності.

Практичне значення одержаних результатів підтверджується їх використанням у діяльності Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України, навчальному процесі та науково-дослідній роботі. Запропоновані рекомендації можуть бути використані під час удосконалення законодавства, регламентних процедур парламенту, а також у процесі підготовки фахівців у сфері публічного управління.

Використання результатів дисертації у практичній площині сприятиме не лише підвищенню ефективності публічного управління у сфері парламентської діяльності, але й зміцненню Верховної Ради України в умовах парламентсько-президентської форми правління та під час дії правового режиму воєнного стану, що позначиться на спроможності парламенту своєчасно ухвалювати необхідні законодавчі рішення, здійснювати парламентський контроль за виконавчою гілкою державної влади, забезпечувати оперативну взаємодію з іншими органами державної влади, укладати міжнародні договори, визнавати їх джерелами вітчизняного права, сприяти міжнародному співробітництву шляхом використання інструментів парламентської дипломатії.

Повнота викладу основних положень дисертації та її результатів в опублікованих працях. Результати дослідження достатньою мірою апробовані. Основні положення дисертації оприлюднені у фахових наукових виданнях України, виданні, що індексується у міжнародній наукометричній базі Scopus, колективній монографії та матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, що свідчить про належний рівень наукової апробації отриманих результатів.

Такий рівень і обсяг опублікованих матеріалів свідчать про те, що основні положення, наукові результати та рекомендації, розроблені в межах дисертації, були обговорені серед фахівців, отримали позитивну оцінку та відповідають встановленим вимогам щодо апробації результатів дослідження здобувачів наукового ступеня.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Разом із тим дисертаційна робота містить окремі дискусійні положення та зауваження, які не знижують її загальної позитивної оцінки, однак можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. Дисертант досить вдало, на наш погляд, проаналізував моделі взаємодії парламентської більшості з опозицією у Німеччині, Британії, Франції та України, від якої залежить стабільність роботи парламенту і визначив, що вестмінстерська модель (британська) має найвищий потенціал адаптації до українських реалій, зокрема, в частині чіткого розподілу політичної відповідальності між коаліцією та опозицією. Втім вважаємо, що це твердження потребує більш детального обґрунтування для практичної реалізації в діяльності Верховної Ради України, особливо в умовах правового режиму воєнного стану.

2. Аналізуючи, запропонований автором, організаційно-правовий механізм формування депутатської фракції на правах коаліції у Верховній Раді України, звертаємо увагу на достатньо чітко розроблений алгоритм, представлений на рис. 2.1. дисертації, який стосується дій усіх учасників фракційного процесу – народних депутатів, членів апарату парламенту, головуючого на пленарному засіданні, голови фракції. Однак, вважаємо, що робота виграє за умов, розгляду не лише умов формування депутатської фракції та ролі учасників цього процесу, а й умов припинення її діяльності.

3. У висновках до дисертації автор надає пропозиції, відображені у «матриці стійкості» депутатської фракції на правах коаліції Верховної Ради України, спрямовані на зміну моделей її діяльності - з моделі ситуативного кризового управління під час дії правового режиму воєнного, що потребує

способів, інструментів та стилю управлінського впливу залежно від конкретної кризової ситуації, рівня загроз, наявних ресурсів, часу для реагування та особливостей зовнішнього середовища, - до моделі інституціоналізованого парламентського лідерства, яка, на наш погляд, потребує додаткового обґрунтування, оскільки спрямована не лише на формування авторитету окремих політиків, а насамперед на формування сталих парламентських інститутів, процедур, правил, механізмів відповідальності. У такій моделі парламентське лідерство стає більш формалізованим та нормативно закріпленим, а парламент набуває високого рівня легітимності, відкритості, авторитетності, впливовості, здатності об'єднувати прихильників для оперативного ухвалення складних політико-управлінських рішень.

4. У дисертації зазначено, що реалізація функції парламентського контролю має особливе значення у період правового режиму воєнного стану і передбачає розгляд та прийняття рішення про схвалення Програми діяльності Уряду, про його відповідальність перед парламентом, про можливість прийняття резолюції недовіри. Враховуючи ці складові парламентського контролю та його особливе значення в сучасних умовах, бажано було б розкрити їх більш повно.

Наведені зауваження мають переважно рекомендаційний характер, стосуються окремих аспектів поглиблення аргументації деяких положень дисертації та не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Загалом дисертаційна робота Арахамії Давида Георгійовича «Особливості діяльності депутатської фракції на правах коаліції у Верховній Раді України» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне і практичне значення для розвитку науки публічного управління та адміністрування. Дисертація повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю отриманих результатів, їх практичним значенням, повнотою апробації та рівнем оформлення дисертація відповідає вимогам, установленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор - Арахамія Давид Георгійович - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор
завідувач кафедри політичних технологій
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

Віра ГАПОНЕНКО

